

Megbocsátással jövőt építeni

Dr. Harmath Károly ferences rendi atyával
beszélgettünk mártír rendtestvéreiről

A budapesti Szent István Bazilikában november 28-án, vasárnap 13 órakor szentmisét mutatnak be Köröstyös Krizosztóm és Kovács Kristóf újvidéki ferencesek vértanúságának emlékére, akiket 1944 őszén végeztek ki Tito partizánjai a vajdasági székvárosban. A misét dr. Harmath Károly OFM atya, az újvidéki Ferences Rendház főnöke celebrálja. Vele beszélgettünk a két vértanú papról.

Mért kellett meghalnia Köröstyös Krizosztóm és Kovács Kristóf ferences szerzeteseknek 1944 őszén Újvidéken?

– A rendelkezésemre álló információk alapján két okot lehet felhozni. A történészek feladata lesz, hogy pontosan meghatározzák, mi volt az alapvető ok. Az első biztos az, hogy magyarok voltak, tehát a magyarságuk miatt. Akkor nagyon sok embert összeszedtek itt, az utcánkban. Kétszáz méterre tőlünk van egy kereszteződés, ahol nagyon sok leány siratta az édesapját, akiket itt az utcán a tömegben vezettek el. Ekkor vezették el az atyákat is. Másrészt, kialakult egy hagyomány, amely szemtanúk véleményére támaszkodik, hogy őket a kezdetben nem tervezték elvinni, hanem valaki jelentette, hogy három szerzetes tartózkodik itt, a rendházban (Köröstyös Krizosztóm, Kovács Kristóf és Kamarás Mihály – a szerk.). Amikor a partizánok bejöttek a rendházba, a házfőnököt nem akarták elvinni. Köröstyös Krizosztóm atya nem volt idős, 36-ik életévében járt. Előtte különböző helyeken szolgált, egészen Amerikáig és tábori lelkes is volt. Neki köszönhető, hogy a Don-kanyarból egy nagyobb számú katonának szerencsés volt a hazatérése. Megmentette őket. Útközben megbetegedett, nagyon komoly isíászt szedett össze. Öregnek nézett ki, idősnek és betegnek hatott. Tanúk elmondása szerint a partizánok azt mondták neki, hogy „öreg, téged nem viszünk el”. Ő erre azt mondta, hogy ha a testvéreket viszik, akkor őt is vinni kell. Ez már egy teljesen új momentum, azt jelenti, hogy ő a testvérek miatt felelősséget érzett.

Kristóf atya pedig kimondottan azzal a szándékkal jött Újvidékre szolgálni, hogy ő vértanú akar lenni. Hogy erre milyen formában kerülhet sor, azt nem tudhatta. Sejtethetett valamit, hogy háborús időkben talán ilyen kimenetelre is sor kerülhet, de figyelmet érdemel, hogy már elhurcolásuk előtt jelezte, ő vértanúként akar meghalni. Amikor már haldoklott, az életben maradt Kamarás Mihály atya elmondása szerint az utolsó szavai azok voltak, hogy sic debuit esse, tehát így teljesedett be, így kellett lennie, így a helyes. Tehát a magyarságuk és a meggyőződésük is előtérbe került elhurcolásuk és kivégzésük vonatkozásában.

Esetükben, ahogy sok-sok ezer vajdasági magyar esetében sem, nem folyt bírósági eljárás. Agyonlőtték vagy agyonverték őket...

– Bírósági tárgyalás nem volt. Az újvidéki hajógyárnál lévő folyamórszóra vitték be mindhármat. A hívek közül néhány napig fiatalok látogatták őket. Vittek nekik pokrócot és élelmiszert is. Harmadik vagy negyedik napon, amikor adták volna át Krizosztóm házfőnök atya részére, amit vittek, akkor a másik atya a nyakára mutatva jelezte azt, hogy már kivégezték. Hogy miként történt, ezt nem tudjuk. Annyit tudunk, hogy muzsikálás közben verték, ütlegelték a haláláig. Hogy hol van eltemetve Krizosztóm atya, azt sem tudjuk. Valószínűleg a valamikori kátyi erdőben, az egykori mészárszék közelében.

Mi történt Kovács Kristóf atyával?

– Kristóf atya és Mihály atya a menettel tovább mentek. Ők Péterváradon rendkívül nagy vallási szolgálatot teljesítettek. Egész éjszaka gyóntatták a mintegy négyezer elhurcolt férfi közül a gyónni akarókat. Ha az ott lévők fele meggyónt, az is rendkívül sok. Utána, ahogy haladtak Tekija felé, a meggyötört Kristóf atya már csak lassan tudott haladni, közben még jobban verték és nemsokára meg is halt. Elhalálzásának körülményeiről két változat létezik. Az egyik szerint összeverték és

tovább szállították, a másik szerint földobták egy arra menő orosz katonai járműre, arra egy partizán nő felugrott és sorozattűzzel végzett vele ott fenn, a kocsin. Föltételezzük, hogy Indiánál, a vasútállomás közelében lévő tömegsírban van elhantolva. A kilencvenes évek kezdetén jártunk ott, azon a területen, készítettünk egy dokumentumfilmet. De nem sikerült forgatnunk, mert a helyi rendőrségre bevitték az operatőrt és társát. Engem pedig aztán behívtak. Ez azt jelenti, hogy a környékelieknek még ma is gondjuk van ezzel a tömegsírral, mert nem engedik, hogy a magyarok megközelítsék. Sokatmondó ez a félelem. Kamarás Mihály atya túlélte a megpróbáltatásokat. Ma a budai rendházban él.

Mindennek ismeretében milyen érzés felvállalni azt, hogy Budapesten a Szent István Bazilikában vasárnap délután egy órákor ön celebrálhatja a szentmisét a vajdasági magyar áldozatok, köztük a két rendtestvér emlékére?

– Nehéz is, meg könnyű is. Könnyű azért, mert annak örülök, hogy ha már pap vagyok, a jó Isten erre hívott meg, hogy imádkozhatom azokért, akik elhunytak, és a szentmisét bemutathatom, ami az én hitem szerint rendkívüli érték. Ez a könnyeb-
bik és az örömteli része. A másik része pedig egy

nagy kihívás, mert itt nagyon sok elemmel kell számolni, sok oldalról kell a dolgokat megközelíteni. Számomra az alapvető kihívás az, hogy miként lehet megbocsátani, hogyan lehet feldolgozni a múltat, mit kell tenni azért, hogy elismerjük és emlékezzünk a történetekre, ugyanakkor építsük a jövőt. Mert az a tapasztalatom: mind az egyén életben, mind egy közösség életében is, ha csak a múlt sebeit nyalogatjuk, akkor nagyon sok energiánk megy rá. Közben változtatni semmit sem tudunk. A halottakat sajnos feltámasztani már nem tudjuk. Az, ami számomra fontos lenne: elérni azt, segíteni az embereket abban, hogy a történeteket fel tudják dolgozni. Meg tudjanak bocsátani, de nem felejteni, és menni tovább, mert előttünk az élet áll. A halál kultuszát nem támogathatjuk, és nem dicsőíthetjük. Nekünk az életet kell kézben tartani, az életben kell megtenni azt, amit megtehetünk. A hozzátartozóikat elvesztett személyeknek reményre, támaszra van szükségük, hogy túl tudjanak lépni a történeteken, hogy teljes életet tudjanak élni. Ott, ahol van megbocsátás, bármennyire is nehéz megbocsátani, ott az ember megkönnyebbültebben, nyugodt lélekkel, más meglátással tud a mai naphoz viszonyulni és tervezni a jövőt.

(Vajdaság MA, 2010. november 28.)

Vándor